

СТАНОВИЩЕ

от доц. д-р Милена Цветкова, Софийски университет
за дисертационния труд на тема „БЪЛГАРСКИ БИБЛИОФИЛСКИ ИЗДАНИЯ
(1901-1947): КОМУНИКАЦИОННА СИНЕРГИЯ МЕЖДУ АРТЕФАКТ И
РЕЦЕПЦИЯ“

с автор Петър Величков Петров
за получаване на образователната и научна степен „доктор“ по научната
специалност 3.5. Обществени комуникации и информационни науки
(Журналистика – Книгознание)

Основание за представяне на становището: Член на научното жури за публичната защита на дисертационния труд, съгласно Заповед №РД 38-418/17.09.2020 г. на Ректора на Софийския университет „Св. Климент Охридски“

Информация за докторанта

Петър Величков е роден на 27 август 1954 г. в Поповица. Целият му съзнателен живот е посветен на книгата като артефакт и като фундаментално средство за идентичност и културен обмен. Още като студент е назначен за секретар на секцията „Книголюбител“ към Съюза на българските филателисти (СБФ) – от учредяването ѝ на 18 март 1978 г. до декември 1980 г.¹ След закриването на секцията, от декември 1980 г. е взет на работа в авторитетния за сектора на книгата в-к „АБВ“ от доайена на Факултета по журналистика и масова комуникация проф. Филип Панайотов, тогава главен редактор. Във в-к „АБВ“ Петър Величков поддържа рубрика „Из историята на българските библиофилски издания“, открита с авторската му статия „Тежката дума на майстора“ (27 ноември 1984 г.)². Работи в отдел „Информация и библиография“ десет години – до закриването на вестника през 1990 г.³ И в този момент продължава да поддържа лична библиотека с библиофилски книги и попълва със собствени открития прецизна библиографска база данни на първите български библиофилски издания.

Като научен ръководител на Петър Величков Петров давам **отлична оценка за резултатите от тригодишното му докторантско обучение** (2016-2019), което беше проведено в множество академични форми, съгласно изискванията на ПУРПНСЗД на Софийския университет (чл. 33, ал. 1). Г-н Петър Величков

¹ Покровителствана от Иван Славков, тогава председател на СБФ, но твърде опасна, според властта, като неконтролируемо събиране на хора, за повечето от които се знае, че не са „правоверни“ читатели на съветската литература.

² Величков, Петър. Тежката дума на майстора. – В: АБВ, 6, №48, 27.11.1984, с. 8.

³ Назначаването на Петър Величков на работа във в-к „АБВ“ става, след като там е публикувана статия за него от Соня Алексиева „Отново за книголюбителите от ул. „Гурко“ 7а“ (АБВ, №3, 1979 г.). След тази статия Филип Панайотов го кани на разговор и го пита какво иска да направи в живота си – да стане инженер, защото в същото време е студент в Техническия университет, или да пише за книги. Избира второто.

извърши нелека научна работа, а през последната 2020 г. световната пандемия дори блокира част от планираните задачи. Въпреки това депозира дисертационен труд, който е плод на мащабна теренна работа в архиви и библиотеки, на анализ на артефактите и документиране на резултатите от проучванията си. Направи важни фактологични и архивни открития, оповести неизвестни на науката исторически факти и отношения. Държа да отбележа, че през периода на докторантското си обучение г-н Величков изпълняваше и професионалните си задължения като и.д. **главен редактор на научно-методичното списание „Библиотека”** – орган на Националната библиотека „Св. св. Кирил и Методий”.

Научни приноси на дисертационния труд

Основното заглавие на дисертацията - „Български библиофилски издания (1901-1947)” препраща към търсене на приноси в исторически ретроспекции. Но действителната **актуалност** на предмета на изследването е заложена в неговото подзаглавие – „Комуникационна синергия между артефакт и рецепция“.

Авторът Петър Величков от години се интересува от **социализацията** на личните библиотеки и частните колекции с уникални издания и книги-артефакти – проблем, който придоби актуалност в науката и политиките за финансиране на научни изследвания едва наскоро. Актуалността на предмета на изследването на г-н Величков се потвърждава и от едно издателско събитие от настоящата пандемична 2020 г. Става дума за библиофилския тираж на книгата „Подписът на Кафка” от проф. Валери Стефанов, публикувана от великотърновското издателство „Фабер”.⁴ Книгата е отпечатана само в 100 номерирани бройки и няма да бъде допечатвана никога, което я прави колекционерско издание с библиографска рядкост. Три обстоятелства определят това издание като релевантно на прогнозите на Петър Величков за **оптимистично бъдеще на библиофилските издания през XXI век** – първо, всеки собственик на книгата на проф. Валери Стефанов има екземпляр с уникален пореден номер, второ, този екземпляр е лично подписан от автора и трето – всеки текст прилича на средновековен манускрипт и въпреки това текстът на отделния екземпляр от всички 100 броя е с различен дизайн.

Теоретични приноси

Теоретичната база на дисертационния труд „Български библиофилски издания (1901-1947): комуникационна синергия между артефакт и рецепция“ е осмислена така, че да успее да докаже **тезата за медийния потенциал на библиофилския уникат**. Релевантно подбрани и интерпретирани чрез интердисциплинарен подход са базовите теоретични трудове, необходими за тълкуването на страстта към библиофилските издания и обществената потребност от тяхното **социализиране и медиатизиране**. По-основните са: „системата на предметите” на Жан Бодрияр, книгознанието на Михаил Куфаев, библиопсихологията и

⁴ Великотърновско издателство отпечата уникална колекционерска книга-бизу. Янтра днес, 9.07.2020; Валери Стефанов събра свои мисли в уникална книга. Труд онлайн, 06.07.2020; http://www.faber-bg.com/index.php?mod=books_item&show=1965

библиопсихологическата археология на Николай Рубакин, антропологията на книгата по Макс Риц, анатомията на библиоманията по Холбрук Джаксън (британски журналист и издател от първата половина на XX век, водещ библиофил за своето време), теорията за книгата като медия на М. Цветкова, теорията за комуникационния дизайн на книгата на Веселина Вълканова, научните концепции на проф. д-р Донка Правдомирова по история на библиографията и проф. д.н. Цветанка Панчева в сферата на дигитализацията на писменото културно наследство и др.

Дисертационният труд на П. Величков теоретизира и отвори за бъдещи изследвания **непроучени теми** като: комуникирането на библиофилското издание от страна на антикварите (т. 2.6.) и психологията на колекционирането, както я обяснява науката, съобразно актуалните доктрини и концепции: епидемичност и егоцентризъм, модност и себеизтъкване при автори и издатели, които инициират и публикуват библиофилски издания (т. 3.3.)

Наред с теоретичните постижения, Петър Великов успя да направи и **първият обзор на нормативната база** за статута на библиофилските издания и особено на уникалния библиофилски екземпляр от книга като паметник на културното наследство.

Терминологични постижения

Авторът успешно е извлякъл и синтезирал основния терминологичен апарат (тезаурус), с който оперират библиофилите: автограф, екслибрис, инскрипт, инкунабул, конволют, факсимиле, уникат, номерирано издание, забележително издание, ценно издание, рядко издание, подобро издание, букинистично издание, антикварно издание, раритет, куриозитет и др. Разкрил и структурирал е колебанията в критериите за „редки” и „ценни” книги в библиотечните фондове (т. 4.2.). Открил е мястото на библиофилското издание и библиофилския екземпляр в структурата на категорията „книжовни паметници” като компонент на движимото културно наследство.

В дисертационния труд ясно и обосновано е открояна научната категория „**библиофилия**” на фона на близкородови категории като „антикварство” и „колекционерство”. Тук авторът се откроява с критично отношение към термина „библиофилство”, който наистина е по-скоро русизъм и в този лексикален вид е натоварен с идеологическа конотация. Благодарение на неотклонното си чувство за книговедски дълг и огромен практически опит Петър Величков успя да формулира две стройни определения за библиофилията:

- съхранява памет, която да се предава от поколение на поколение в сигурен и забележителен формат;
- творчески процес, включващ целенасочени издателски действия, съзнателно колекциониране на книги, изучаване на сбирките от книги и лични маниери на купуване, четене и обмен на книги.

В един на пръв поглед емпиричен труд постиженията на автора, според мен, са много повече в полето на методологията и по-точно в дефинирането на **понятиен**

апарат за аналогични бъдещи изследвания. Ще изброя само нововъведените в настоящия дисертационен труд термини и понятия:

- издателско културно наследство
- прецедентни феномени в книгоиздаването
- „единичен книжовен паметник”
- репутационен статут на библиофилското издание на книга
- персонализиране на публикуваната книга
- персонализиране на притежанията в личната библиотека
- „оличностяване” на масовостта на пазарното копие
- физически маркирани медийни обекти
- „антимедийност на книгата”

С помощта на последното понятие „антимедийност на книгата” П. Величков създаде и един оригинален вербален и мисловен конструкт, който нарече „**трансформация от антимедийност в медийност**”. Визира се процеса на превръщане на ревниво пазения уникален екземпляр от книга от личен артефакт в медия.

В медийно-комуникационен ракурс са операционализирани и **термини от иновативното книгознание** като „частна инвестиция в книги”, библиопсихология на книгосъбирателството, библиопсихологическа археология и библиоархеология.

Емпирични приноси на дисертационния труд

Стриктно проучени и резюмирани са библиофилските фондове, фондовете от редки и ценни издания на столичните библиотеки и архиви; установява първенството във времето на изданията; издирва неизвестни и неразпознати от науката библиофилски екземпляри.

С висока добавена стойност за труда са документи, открити лично от дисертанта и публикувани тук за пръв път. Това са 14 снимки в текста и в приложението (описа), 14 архивни единици (кореспонденция, ръкописи, автографи, скици) и два пълни текста – преводът на есето „Благодарност към книгите” на Стефан Цвайг и Протокол на търг за книги от 7 юни 1980 г. проведен от секция „Книголюбител” (преименувана на „Клуб на книголюбителя”) към Съюза на българските филателисти.

Като жест на признателност за съпричастността на 7 институции към дисертационното изследване на Петър Величков, си позволявам да ги изброя поименно: ДА „Архиви”, Националният литературен музей в гр. София, къща-музей „Петко и Пенчо Славейкови”, Народната библиотека „Иван Вазов” в гр. Пловдив, Националната библиотека „Св. св. Кирил и Методий” в гр. София и Университетската библиотека „Св. Климент Охридски” в гр. София.

Оценка на обобщенията и изводите

Всяка глава от дисертационният труд на Петър Величков е писана със съзнание за очакван нов резултат. Благодарение на правилно прилагания научен метод авторът стига наистина до много нови научни факти и открива първопричините на много съвременни проблеми на книгата и издателското културно наследство. Ето някои от тях:

- В предходните изследвания за библиофилството рядко се споменават **номерираните издания** и ако се споменават, това се прави без този техен признак да е детайлно изяснен.

- Тъй като **историята на българските библиофилски издания не е проучвана**, съдбата на номерираните екземпляри е неизвестна. Този пропуск затруднява отговора на друг съществен въпрос: Дали издателите са номерирали машинно луксозните бройки, а и авторите, подарявайки ги с автограф, дали са спестили усилията си да ги номерират?

- Два от критериите за „забележителна книга“ на създателя на българското библиотекознание Стоян Аргиров (от 1924–1925 г.) – „г) отличава се от другите книги поради великолепието и скъпата си цена, или външността ѝ е с невероятен вкус; е) писана е или е отпечатана върху необикновен материал“, остават **пренебрегнати и неразработени** от теоретиците на библиотекознанието и книгознанието у нас.

- Дори след 1989 г., когато падат наложените след 1944 г. табути в България, има само опити в определянето на критерии за „рядка“ и „ценна“ книга. **Липсват приемственост и кардинални промени** в теорията по въпроса от 1924–1925 г., когато Стоян Аргиров, макар и в университетска лекция, дава за пръв път база за размисъл и дискусия кое издание е „ценно“ и кое „рядко“. По тази тема **няма научна дискусия вече 96 години**.

- Тъй като обикновено не се съставят библиографски описи (каталози) на частни библиотеки, които и след разпиляването им да служат на изследователи и книговеди, **науката за книгата не разполага с извори**.

- Пропуските на българската национална библиография в библиографирането на библиофилските екземпляри до днес се дължат на **неспазване** на въведената от Пенчо Славейков като директор на Народната библиотека практика библиофилските екземпляри да бъдат въвеждани в метаданните на книгата.

- Българските библиофилски издания трудно могат да бъдат обгледани в цялост, той като **липсва държавна сбирка**. Причината, поради която в България няма нито една държавна сбирка с номерирани издания след 1944 г. е **отказът** на библиотекосведи и библиографи да третират книгата не само като четиво, а и като полиграфичен продукт.

- В България до 2020 г. все още не е имало **изложба на номерирани екземпляри**.

Силно се надявам един ден, ако висшият мениджмънт на Република България реши да формира Национална библиофилска библиотека, тя да стъпва на концепцията, защитена в този дисертационен труд.

Апробация на дисертационната теза

Дисертационната си теза г-н Величков е апробирал и популяризировал много активно в научна и академична среда: на докторантски семинари във ФЖМК на СУ, с доклади на конференции на Института за литература при БАН, Софийски университет „Св. Климент Охридски“, Национална библиотека „Св. св. „Кирил и Методий“, Столична библиотека и др.

Върху дисертационния си труд Петър Величков има общо 8 научни публикации и изнесени 4 научни доклада. Откроявам като научнопубликационен успех текстът му от 2019 г. със заглавие „Пенчо Славейков – пионер на българските библиофилски издания“ – една приносна и цитирана публикация в списание „ББИА онлайн“, индексираното научно издание на Българската библиотечно-информационна асоциация⁵.

Доказателство за националния престиж на г-н Величков като фактор в системата на книгата през последните две години са високите награди, които получи за свои редакторско-издателски продукти – на 14.12.2018 г. му беше връчена Голямата награда „Златен лъв“ на Асоциация „Българска книга“ за съставителския проект „1943. Антология за деца“, а на следващата година – на 14.12.2019 г. получи и грамота „Златен лъв“ на Асоциация „Българска книга“ за оригинален дизайнерски проект и за въвеждане в съвременна употреба на непубликуван в неговата цялост архивен материал за посмъртно издадената книга на Дора Конова „Лора, Яворов и аз. Спомени“.

Технически качества на дисертационния труд

Текстът е изготвен при пълно спазване на БДС ISO 7144:2011 „Оформяне на дисертации и подобни документи“. Доказателство за техническата компетентност на автора е и прецизността му при спазване на националните стандарти за цитиране и библиографиране на общо 254 използвани източника и 590 позовавания под линия.

Критични бележки и въпроси

Като имам предвид интензивния интерес към настоящия дисертационен труд след предварителната му защита, бих помолила г-н Величков да помисли над **въпроса** къде в ландшафта на библиофилията е мястото на екземплярите с грешки и дефекти, които са също предмет на колекциониране и аукциони? (Имам предвид книги с печатни грешки, липсващи букви, сгрешени изображения, обърнати страници, остатъчни коректорски бележки и знаци и др. под.). Представяват ли те обект на издателското културно наследство и следва ли да се лобира за тяхното социализиране и медиатизиране?

⁵ Величков, Петър. Пенчо Славейков – пионер на българските библиофилски издания. – В: ББИА онлайн, 2019, №1, с. 14–22. ISSN (Print): 1314-7285. ISSN (Online): 1314-4944

Заклучение

Оценката ми за депозирания за публична защита дисертационен труд на тема „Български библиофилски издания (1901-1947): Комуникационна синергия между артефакт и рецепция“ е категорично положителна. Изследването е приносно не само за комуникационната и медийната наука, а и за класическото книгознание, за библиотекознанието, библиографознанието, архивознанието и за познанията в сферата на културното наследство.

Неговият автор – Петър Величков има повече от необходимите научни постижения и лични изследователски качества, за да бъде приет в общността на учените на България.

Г-н Величков е както един от най-авторитетните изследователи на книгата и литературата у нас, така и един от най-уважаваните библиофили, но всяка своя теза защитава не от позицията на носител на който и да е от социално-психическите симптоми на практиците-библиофили, а от позицията на научноинформационна безпристрастност и общочовешка полезност.

Фактът, че Петър Величков е цитиран в множество трудове в българското книгознание и литературознание, е допълнителна гаранция за достоверността на резултатите от настоящото научно изследване и за почтеността в тяхната обработка и публикуване.

Поради всичко това с убеденост ще гласувам за присъждането на образователна и научна степен „доктор“ на Петър Величков Петров и вярвам, че с колегите членове на Научното жури ще се обединим в това решение.

София, об.11.2020 г.

Член на научното жури:

доц. д-р М. Цветкова,
Софийски университет